



**İnci Uzgaş**

Kocaeli Metropolitan Municipality, inciuzgas@hotmail.com,  
Kocaeli-Turkey

**Nazlı Gökçe**

Anadolu University, nazliu@anadolu.edu.tr, Eskişehir-Turkey

DOI	<a href="http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2020.15.3.1C0698">http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2020.15.3.1C0698</a>	
ORCID ID	0000-0002-5643-1630	0000-0001-9126-4850
CORRESPONDING AUTHOR	İnci Uzgaş	

**MEDDAH MEHMET BEYAZIT'IN KISSALARINDA DEĞERLER**

**ÖZ**

Araştırmada, Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarının değerler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımının benimsendiği bu araştırmada doküman incelemesi ve görüşme tekniklerinden faydalanılmıştır. Meddah Mehmet Beyazıt'ın sahnede anlattığı kıssalarının metni doküman olarak temin edilmiştir. Bu sayede toplanan veriler içerik analizi yöntemiyle detaylı bir şekilde çözümlenmiştir. Tiyatro ve edebiyat alanında uzman olan kişilerin, bu kıssalardaki değerler hakkında görüşleri, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle kayıt altına alınmıştır. Toplanan veriler farklı iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı analiz edilerek sonuçlarda görüş birliğine varılmıştır. Böylece kıssaların içinde yer alan değerlerde uzlaşılmış, görüşme yoluyla elde edilen verilerle örtüştüğü tespit edilmiştir. Kıssalarda başta sevgi değeri olmak üzere bilimsellik, estetik, saygı, dürüstlük, dostluk, sadakat, güven, sorumluluk, dayanışma, cömertlik, adalet, vatanseverlik, sabır ve dini değerlere yer verildiği ortaya çıkarılmıştır. Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarındaki değerlerden ve ortaya koyduğu ideal insan modelinden hareketle, meddahlığın değer aktarımında önemli olduğu ve kıssaların değer eğitiminde etkin bir biçimde kullanılabileceği söylenebilir.

**Anahtar Kelimeler:** Değer Eğitimi, Meddah Hikâyeleri, Mehmet Beyazıt, Kıssalar, Değerler

**THE VALUES IN MEDDAH MEHMET BEYAZIT'S STORIES**

**ABSTRACT**

The study aimed to examine the stories of Meddah Mehmet Beyazıt in terms of values. In this study, where qualitative research approach was adopted, document analysis and interview techniques were used. In this way, the collected data were analyzed in detail with the content analysis method. Meddah Mehmet Beyazıt's narratives on the stage, provided as a document. In this way, the collected data were analyzed in detail by content analysis method. The opinions of the experts in the field of theater and literature about the values in the stories were recorded with semi-structured interview technique. The collected data were analyzed separately by two different researchers and consensus was reached. Thus, it was found that the values in the stories were reconciled and overlapped with the data obtained through interviews. It has been revealed in the stories that love, ethics, respect, honesty, friendship, loyalty, trust, responsibility, solidarity, generosity, justice, patriotism, patience, and religious values are mentioned. Based on the values of Meddah Mehmet Beyazıt's stories and the ideal human model he put forward, it can be said that meddah is important in value transfer and that stories can be used effectively in value education.

**Keywords:** Value Education, Meddah Stories, Mehmet Beyazıt, Stories, Values

**How to Cite:**

Uzgaş, İ. ve Gökçe, N., (2020). Meddah Mehmet Beyazıt'ın Kıssalarında Değerler, Education Sciences (NWSAES), 15(3):49-62, DOI: 10.12739/NWSA.2020.15.3.1C0698.

## 1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Eğitimde "anlatma ve dinleme" yöntemleri, tarih boyunca varlığını sürdürmüştür. Bu yöntemle insanın bilgi birikimine katkı sağlamaya, düşündürmeye, karşılaştırma yapmasına çalışılmış ve bu çaba kültürel olarak sanata ve edebiyata da yansımıştır. Hikâye, masal, efsane, destan, kıssa anlatıcılığı gibi birçok sözlü anlatı türü ortaya çıkmıştır. Sözlü anlatı gelenekleri, insanları sadece eğlendirmek için değil, aynı zamanda bilgi, kültür ve değer aktarımında da kullanılmıştır. Anlatıcılık; Türklerin göçebe hayatlarında "ozanlık" ismi ile yer bulmaktadır. Meddahlık ise dilimize Arapçadan geçmiştir. Meddahlığın "övücülük ve medhedicilik" olarak tanımlandığı şekliyle, İslâmiyet'in ilk yıllarına kadar indiği görülmektedir. Meddahlığı, doğu medeniyetlerinden bir kültür aktarımıyla alan Türkler, kendine has üslûplarını da bu sanata taşımışlardır. Arap ve İran ile Türk meddahları arasında göze çarpan en büyük fark, hikâyelerindeki gerçekçilik olmuştur. Türkler hikâyelerinde güncel konuları, halkın yaşadıkları problemleri ve sıkıntılarını dile getirmiştir. Bunu da yazılı bir metinden okur gibi değil, özgün canlandırma/taklit yetenekleri ile gerçekleştirmişlerdir. Karakterleri canlandırırken zaman zaman yabancılaştırma unsuru kullanarak karakterle ilgili eleştirilerini de aktarmışlardır. Bu da seyircinin hikâyeye eleştirel bakabilmesini sağlamıştır. Sonuç olarak Türk kültüründeki ozanlık geleneğiyle İslam kültürünün var ettiği meddahlık öğretileri birleşince ortaya parmak izi gibi özgün ve zengin bir sözlü edebiyat anlatımı çıkmıştır [1].

Anadolu'da Türk-İslam kültürüne ait tasavvufi düşüncelerin yayılmasında en büyük etken meddahlar olmuştur [2]. Meddahların dinleyiciyi hikâyeye çekebilmek için taklidi bir teknik olarak kullanmaları, gerçekçiliği arttıran, etkili bir üslûp olmuştur. Başvurdukları hayvan taklitleri, şiveler, çeşitli karakter canlandırmaları, dinleyicileri eğlendirse de asıl amaç; dinleyiciyi hikâyeye önyargısız çekmek, güldürürken düşündürmek ve "doğruyu doğruca, Hakk'ı Hakça söylemek" olmuştur [1]. Bunları yaparken kullandıkları mendil, sopa, asa, süngü, balta, tabure gibi işlevleri fazla olan aksesuarlar, anlatımda şekilden şekle girerek hikâyeye anlatma güçlerini arttırmıştır [29]. Tüm bu yönleriyle meddahlık; âşıklık, kıssa hanlık, masal anlatıcılığı ve benzeri türlerden keskin bir çizgiyle ayrılmıştır.

Halkın kültürel, sosyal, milli, manevi değerlerine şekil veren meddahlık, anlatılan halk hikâyeleri, menkıbeler ve destanlarla insanların eğitimine de önemli katkılarda bulunmaktadır. Bu yönüyle meddahlara halka yol gösteren, onu doğruya, güzele yönlendirip, yanlıştan, kötünden sakındıran bir görev verilmektedir. İlk dönemlerde anlattıkları kıssalar ve destanlardan meddahların bu bilinçle sanatlarını icra ettikleri görülmektedir. Özellikle Osmanlı döneminde, okumuş yazmış eğitilmiş kişiler olarak kabul edilen meddahlar arasında birçok kişinin saraya alındığı bilinmektedir ancak Osmanlı'nın gerileme döneminde sosyo-ekonomik yapıdaki çöküntüden kültür alanı da etkilenmiş ve 19. yy sonlarından itibaren meddahların, kültür ve eğitim açısından yeterli olmadıkları fark edilmiştir. Meddahlar; ağalara, paşalara, zengin, hatırlı kişilere bir takım beklentilerle övgüde bulunmuşlar ve halkla buluştukları mekânlarda, şölenlerde, törenlerde hikâyelerin içeriklerini halkı güldürmek için düzenlemişlerdir [1]. Özellikle 18. yy meddah hikâyelerinde, benmerkezci bir dünya modeli kurgulanmış ve bu dünyada ayakta durmak için tüm ilişkileri çıkara dayalı, ikiyüzlü, dalkavuk, hırsız ve mirasyedi karakter özelliklerine sahip olmak şart olmuştur [1].

Meddahlığın geçmişten günümüze değişimini ortaya koyan çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Bunların başında meddahlığın

gelişiminin ve 18. yüzyıla ait meddah hikâyelerinin incelendiği Nutku'nun (1997) "Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri" çalışması gelmektedir [1]. Bir başka araştırma da meddahlığın kökeninin ve niteliklerinin aydınlatıldığı Gölpınarlı'ya (1955) ait "Fütüvvet name-i sultani ve fütüvvet hakkında bazı notlar" adlı çalışmadır [3]. Gölpınarlı (1955) bu çalışmada, Sultan Vaiz Kâşifinin Fütüvvet Name-i Sultanisinde, meddahların sahip olmaları gereken değerler ve anlatılarında dikkat etmeleri gereken kuralların aktarıldığı bölüme yer vermiştir. Gordlevski (1961), "Seçilmiş Eserler" adlı çalışmasında 1910 yılında geldiği İstanbul'da meddah Aşkı'nın hikâyelerini dinleyip kaydederek dönemin meddah repertuarı hakkında yazılı bir kaynak kazandırmıştır [28]. Son yıllarda yapılan araştırmalar ise şöyle sıralanabilir: Tülücü (2001), "Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri Hakkında Önemli Bir Eser" makalesinde, Nutku'nun (1997) "Meddah ve Meddah Hikâyeleri" adlı kitabının ikinci baskısını incelemiş ve bu çalışmada eksik ya da yanlış gördüğü bilgileri düzeltmiştir [4]. Özellikle çalışmanın kaynakçasını tamamlayacak bir araştırma yapmış ve üçüncü baskısı için yeni bir kaynakça ortaya koymuştur. 1865'ten 1999'a kadar Meddah ve hikâyeleri ile ilgili yapılmış çalışmalara bu makaleden ulaşmak mümkündür. Tülücü (2005), "Meddah, Meddahlık, Meddah Hikâyeleri Üzerine Bazı Notlar" adlı makalesinde ise konuyla ilgili yeni bir kaynakça sunmuştur [5].

Günay (2006), "Türk Halk Hikâyelerindeki Örnek İnsan Tiplerinden, Meddah Hikâyelerindeki Kusurlu İnsan Tiplerine Geçiş" adlı çalışmasında, 15. ve 16. yüzyıl hikâyeleriyle 18. Yüzyıl meddah hikâyelerini toplumsal değerler ve ahlak anlayışı bakımından karşılaştırmıştır [6]. Arıoğlu (2011), "Günümüzde Meddahlık" adlı çalışmasında; kendisini meddah olarak tanımlayan ve bu alanda çalışmalar yapan kişilerle görüşmüş ve günümüz meddahlığının durumunu ortaya koymaya çalışmıştır [7]. Oral (2013), "Meddah Kitabı" adlı çalışmasında, meddah ve meddahlık hakkında yazılmış yazıların, önemli kaynakların ve meddah hikâyelerinden örneklerin derlemesini yaparak bir kitapta toplanmasını sağlamıştır [31]. Öztahlalı ve Güler (2016), "Oluşma ve Oluşturma Sürecinde Bir Kültür Örneği ve Geleneksel Türk Tiyatrosunun Bir Yanı: Anadolu Türk Kültürü ve Meddah" adlı çalışmasında, meddahlığın Türk kültüründeki yerini ortaya koymuştur [8]. Şen (2017), "Geçmişten Günümüze Meddah" adlı çalışmasında; meddahlığın günümüzde hak ettiği değeri görüp görmediğini incelemiş ve bununla ilgili önerilerde bulunmuştur [9]. Kartal (2017), "Meddahlık Geleneğinin Günümüz Sanatçılarındaki Yansıması Üzerine Bir Değerlendirme" adlı çalışmasında, günümüzde meddahın karşılığını araştırmış ve seyircinin meddahı beklentilerini belirlemiştir [10]. Durmaz (2011) ise "Dünden Bugüne Meddahlık ve Modern Bir Meddah Örneği: Herodot Cevdet" başlıklı çalışmasında, meddahlık geleneğinin tarihi gelişimini, yüzyıllar içinde meddah hikâyelerinin anlatıldığı ortamları, anlatıcılarını, dinleyicilerini, konularını ve işlevlerini incelemiştir. Bununla birlikte "Ekmekek Teknesi" adlı dizideki hikâyeci, muhabbet erbabı "Herodot Cevdet" karakterini, meddahlık geleneğinin günümüzdeki yansıma ve uzantıları açısından ele almıştır [30].

Bu çalışmada, meddahlık sanatını icra eden, geçmişten günümüze aktarılmasında rolü olan Meddah Mehmet Beyazıt'ın, "Evveli Aşk Ahiri Aşk Vesselâm/Avcı Kekliği" adlı meddah gösterisindeki kıssaların, içerdiği değerler bakımından incelenmesi amaçlanmış ve aşağıdaki sorulara yanıt bulmaya çalışılmıştır:

- Mehmet Beyazıt'ın kıssalarında hangi değerlere yer verilmektedir?
- Mehmet Beyazıt'ın kıssalarında örneklediği ideal insan karakteri nasıldır?

- Uzman görüşlerine göre Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarının değer aktarımına katkısı nedir?

## 2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Yakın zamanda meddahlıkla ilgili yapılan çalışmalar, sanat olarak meddahlığın günümüzdeki yeri üzerine yoğunlaşmıştır [7 ve 9]. Bunun yanı sıra, yakın geçmişe ait metinlerin içerik analizi yapılmamıştır. Bu nedenle araştırmada Mehmet Beyazıt'ın kıssaları, değerler bakımından incelenerek alan yazındaki bu açığın doldurulması amaçlanmıştır [11]. Mehmet Beyazıt, 1972 yılından itibaren Türk Tiyatrosunun hemen her kademesinde çalışmış, sahne özü, gerisi, yapımcılığı, tiyatro müdürlüğü, oyun yazarlığı ve yönetmenliği ile alaylı olarak başladığı tiyatro hayatında profesyonelleşmiş bir meddahtır. Hikâyelerinde güldürü unsurlarını oyunculuğuyla renklendirerek dinleyiciyi içine çekmekte ve hikâyenin sonunda mutlaka düşündüren bir kıssadan hisse vermektedir. Hikâyelerinde meddahlığın en önemli unsuru olan "halkın gören gözü, işiten kulağı, konuşan dili" olmakta ve kültürel aktarımla toplumun değer eğitimine katkıda bulunmaktadır. Tefvik Gelenbe Tiyatrosu, Nejat Uygur Tiyatrosu gibi birçok özel tiyatrodan çalışmıştır. En son Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatrolarında oyuncu olarak görev almış, ayrıca bu kurumda "Dişi Horoz" ve "Yüreğime Kar Yağıyor" adlı oyunların yazar ve yönetmenliğini yapmıştır. Aynı kurumdan 2019 Temmuz ayında emekli olmuştur. Bu çalışmaya konu olan meddah gösterisi "Evveli Aşk Ahiri Aşk Vesselâm/Avcı Kekliği", ilk olarak İstanbul'da 1998 yılında seyircinin beğenisine sunulmuş ve günümüzde hâlen sanatçı tarafından, birçok ortamda sergilenmeye devam etmektedir. Bu gösteri, dili, üslubu ve içeriği bakımından meddahlığın günümüze taşınmış önemli bir örneği sayılabilir. Ayrıca 21. yy meddah anlatılarının değerler bağlamında incelenmesi bakımından ilk olacak olan bu çalışmanın, bu alanda araştırmalar yapanlara bir örnek ve kaynak olacağı düşünülmektedir.

## 3. YÖNTEM (METHODOLOGY)

Araştırmanın yöntemi; araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizi başlıkları altında açıklanmıştır.

### 3.1. Araştırmanın Modeli (Research Model)

Araştırmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı bir araştırmadır [12]. Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarda yer alan değerlerin saptanması ve değer aktarımına katkısını belirlemek için doküman analizinden yararlanılmıştır. Bununla birlikte Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarını değerlendirebilecek kişilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

### 3.2. Veri Toplama Aracı (Data Collection)

Araştırmada incelenen dokümanlar; Meddah Mehmet Beyazıt'ın en son 2017 yılında seyirci ile buluşmuş olan "Evveli Aşk Ahiri Aşk Vesselâm Avcı Kekliği" adlı meddah gösterisinin kıssalarıdır. Sanatçıdan temin edilerek analizi yapılan dokümanlar, araştırmada veri toplama ve analiz süreci tamamlandıktan sonra aynı isim ile kitap olarak yayınlanmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen, olay veya olgular hakkında, bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır [12]. Mehmet Beyazıt'ın anlatılarında yer alan özgün ya da derleme olan şu kıssalar değerler açısından incelenmiştir: Başlamadan Evvel (Özgün), Başlarken (Özgün), Yakarış (Özgün), Girizgah (Anonim), Kıssadan Hisse (Özgün), Birinci Bölüm; Hacı Galip Efendi ve

Dostları (Özgün), Üfürükle Yanan Ataş Tez Söner (Özgün), İşlemeyen Demir Pas Tutar (Özgün), Demiri Döverken Hakkını Vereceksin (Özgün), Kadir Gecesi (İslâm Tarihi), Tanrı Misafiri (Halk Meseli), İkinci Bölüm; Mülayim Efendi ve Dostları (Özgün), Guguk Kuşu (Özgün), Nasrettin Hoca Eşeğe Neden Ters Bindi? (Fıkra), İmam-ı Gazzali ve Eşkiya (Menkıbe), Pusudaki Düşman (Menkıbe), O İyi Bir Helvacıdır Aslında (Fıkra), Çarık ile Kunduranın Hikâyesi (Mevlâna Mesnevî-i Şerif), Ayar Çalmada Ne Çalarsan Çal (Özgün), Sen Daha Deveyi Bilmiyorsun (Mevlâna Mesnevî-i Şerif), Sen Hâlâ Çakalsın Çakal (Halk Meseli), O Zaman Biz Bu Haltı Niye Yedik? (Halk Meseli), Aşık Sefâî (Anı, Yaşayan Şahsiyet, Özgün), Üçüncü Bölüm; Avcı Kekliği (Halk Meseli). Bununla birlikte Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarını değerlendirebilecek iki kişi kaynak kabul edilmiş, kendileri ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan kişilerden biri hem öğretmenlik hem de edebiyat alanında doktora yapmaktadır. Bu kişi bulgularda EDB kod adıyla yer alacaktır. Diğeri ise, oyunculuk alanında yüksek lisansını tamamlamış ve şehir tiyatrolarında oyunculuk yapmaya devam etmektedir. Bu kişiye de bulgularda TİY kod adıyla yer verilecektir.

### **3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi (Data Collection and Analysis)**

Araştırma verileri, doküman olarak kabul edilen Meddah Mehmet Beyazıt'ın gösterisindeki kıssalarından toplanmıştır [11]. Araştırmada doküman incelemesinin yanı sıra Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarını değerlendirebilecek biri tiyatro sanatçısı diğeri Türk Dili ve Edebiyatı alanında doktora öğrencisi olan gönüllü iki farklı uzman ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Görüşmelerde yöneltilen sorular şöyledir:

- Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarında hangi değerlere yer verilmektedir?
- Mehmet Beyazıt'ın kıssalarında örneklediği ideal insan karakteri nasıldır?
- Sizce Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarının değer aktarımına katkısı nedir?

Toplanan verilerin çözümlenmesinde, içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi birbirine yakın olan verileri, temalar ve kavramlar altında düzenleyerek yorumlamaktır. Bununla birlikte içerik analizi; verilerin kodlanması, temaların oluşturulması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanıp yorumlanması aşamalarından oluşmaktadır [12].

Araştırmada iki uzman tarafından ayrı ayrı kıssalarda bulunan değerlere ait ifadeler tespit edilmiş ve kodlanmıştır. Kodlama aşamasında tüm metinler üzerinde çalışılmıştır. Kodlar arasındaki uyumlar Miles ve Huberman'ın [13] Görüş Birliği/(Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100 formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Çıkan sonucun %70'in üzerinde olduğu, bunun da güvenilirlik için yeterli olduğu görülmüş, ancak iki uzmanın az sayıdaki farklı kodlamaları tekrar gözden geçirilerek uzmanlar arasında görüş birliği sağlanmıştır. Belirlenen kodlar, araştırmacılar tarafından oluşturulan temalar altında düzenlenmiş, bulguların yorumlanmasında hem kıssalardan hem görüşlerden doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

## **4. BULGULAR (FINDINGS)**

### **4.1. Mehmet Beyazıt'ın Kıssalarında Yer Alan Değerler (Values in Mehmet Beyazıt's Stories)**

Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarında yer alan değerlere ilişkin doküman analizi ile elde edilen bulgular; bilimsellik, sevgi, estetik,

saygı, dürüstlük, dostluk, sadakat, güven, sorumluluk, dayanışma, cömertlik, adalet, vatanseverlik, sabır ve dini değerler olarak tespit edilmiş ve bunlar doğrudan alıntılar ile aşağıda sunulmuştur. Değerler, kıssalarda hem açık hem de örtük biçimde yer almaktadır. Aktarılan kıssaların konusunda, belli bir değer açıkça işlenirken eş zamanlı olarak bir başka değer karakterlerin özelliğinde örtük olarak bulunmaktadır. Kıssalarda nasihat, slogan, kıssadan hisse, akıl yürütme, yaparak-yaşayarak öğrenme ve rol model olma gibi değer aktarım yöntemlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarında en sık görülen değerlerden biri bilimsellik değeridir. Bilimsellik değeri ile ilgili olarak eğitime önem verme, çalışma, araştırma, eleştirel düşünme, fikir alışverişi, liyakat alt temaları bulunmaktadır. Kıssalarda kahramanlar ilim için uzun yollar kat eder, engeller aşar ve mutlaka bir ustanın yanında eğitim görürler. Sanatkârından zanaatkârına, mutlaka işi ehlienden öğrenirler. Sohbetlerinde okumanın, düşünmenin ve sorgulamanın önemine vurgu yaparlar. Bilgiyi öğrenmek kadar onu kullanmanın önemine vurgu yapılan kıssalarda, farkına varılmayan ve işe yaramayan bilginin eşeğin sırtındaki bir yük gibi olduğu benzetmesi yapılır. Fikir alış verişi yolu ile var olan bilgiyi tartışmanın, onaylamanın ve bilgiyi kullanarak işlevsel hale getirmenin gerekli olduğunun altı çizilir. "İşlemeyen Demir Pas Tutar" kıssasında Demirci Ustası Hacı Galip Efendi, çivilerle ilim sahibi kişiler arasında benzetme yaparak fikir alışverişinin önemini şu sözlerle aktarır; "Yani demem o ki; ilim-irfân sahibi insanlar, bir araya gelip, fikirlerini ortaya atıp, birbiriyle sürtüştürürler ise; kirlerinden, paslarından arınırlar. Işıl ışıl ışıldarlar... Yoksa bizim çiviler gibi bir kenarda oturur, hiç bir hareket göstermezlerse zamanla paslanır, işe yaramaz hâle gelir, çürür giderler".

Kıssalarda sevgi değeri; Allah sevgisi, peygamber sevgisi, insan sevgisi, hayvan sevgisi muhabbet ve aşk alt temaları ile sıklıkla işlenmiştir. "Üfürükle Yanan Ataş Tez Söner" adlı kıssada Hacı Galip Efendinin demirci ocağında çıraklık yaptığı yıllara ait anıları paylaşmakta, ustası demirciliği öğretirken, benzetme yöntemine sık sık başvurduğu açıklanmaktadır. Kıssada insan gönlünün demirci ocağı gibi yanmayı beklediği, onu da ancak sevgi, şefkat ve aşkla yakmak gerektiği betimlenmektedir. Sevgi değeri kıssada şöyle yer almaktadır: "Kav yandı... Dakkasına kalmadı, ocağı alev sardı... Sonra ustam döndü bana: -İşte böyle, üfürmeyeceksin, nefes vereceksin... Üfürük soğutur, ocak küser... Amma nefes verirsen; aşkla, muhabbetle nefes verirsen, ocak coşar, harı guvvetli olur" dedi. İnsanoğlunun gönlü de, demirci ocağına benzer oğul... Onu da aşkla, muhabbetle yakmak gerekir... Hem ıssısın, hem ıssısın diye... Yoksa tez söner, kararır maazallah... Gönlü kararımış insan gözü kararımış insandan beter olur. Merhametsiz olur, şefkatsiz olur, sevgisiz olur... Merhametsiz, şefkatsiz, sevgisiz olan zalim olur".

Araştırmada, görüşmelerden elde edilen veriler ise, kıssalardaki değerlerin ortaya konulmasında etkili olmuştur. Kıssalarda yer alan değerler hakkında EDB şunları söylemiştir: "Kıssaların temelinde Allah aşkının olduğunu görebiliyoruz. Gönlünü Allah'a bağlamanın ne kadar önemli olduğu, dış güzelliğin değil de iç ailemin, manevi anlamdaki bizim ruh alemimizin ne kadar önemli olduğunu gözler önüne seriyor ve oradaki şahısların hepsi bunu örnekleyen birer prototip. Saygı değeri de öne çıkan diğer bir değer, aslında kendini bilme ve haddini bilme temalarının çok öne çıktığını düşünüyorum."

Bu konuda TİY'in görüşleri ise şöyledir: "Genellikle kıssalarda ve karakterlerde sevginin rolü ön planda durmakta. Kişilerin, gerçek sevgi ve aşkı bulduğunda ve hakikate bu sevgi ile baktığında önündeki tüm engellerin aşılabilir olduğuna dair bir öğreti sunuluyor. İnsan



hayat içinde yanlışa sürüklenebilir, aklını doğruyla yönetemeyebilir, fakat bu ümitsizliğe yol açmamalıdır. Allah'ın bize bahşettiği bu fani dünyanın farkındalığı ve bize yine bahşettiği gönlümüzün derinlerindeki sevgi insanın içinde hep bir yerlerde gizlidir. Amaç ona ulaşmaktır. Ulaşmanın yolu emekten geçer ve emeğin karşılığı hayırlıdır. O boşa çıkmaz. Kişi kendine ne kadar yönelir ve gelişmeye gayret ederse, Allah sevgisi onu besler ve bunu çevresine yayar. Kısaca metinde yer alan konuları bu bağlamda özetleyebilirim.”

Kıssalarda, bir estetik değer olan güzellik, ahlaki boyutuyla ele alınmaktadır. Bu bağlamda güzellik, gönülden başlayarak davranışlara yansımaktadır. Acılara sabretmek, sevgiyle bakmak, sevgiyle konuşmak, kibirden, hasetten, önyargılardan uzak durmakla insanın ahlaki yönden güzelleştiği vurgulanmaktadır. Kıssalarda gerek açık olarak, gerekse örtük olarak saygı değerine çok sık yer verilmiştir. Buna göre, büyüklere, ustaya, gençlere, insana, âlim kişilere saygı açıkça işlenirken, edepli olma ve kişinin haddini bilmesi gibi saygıya işaret eden temalar da örtük bir biçimde kullanılmaktadır. “Ayar Çalma da Ne Çalarsan Çal” kıssasında âşık, ustasının tüm ikazlarına rağmen halkın karşısında sazını çalmakta ısrar etmektedir. Halkın karşısına hazır olmadan çıkıp rezil olduğunda ise ustasına karşı gelmekle yaptığı saygısızlığın farkına vardığını şu sözlerle ifade etmektedir: “Aslında ustamın dediği de demek istediği de gün gibi âşikârdı ancak ben bilemedim. Anlayamadım. Ben öküzü de bilirim, deveyi de... Gelini de bilirim, güveyi de... dedim ustama. Bunun üzerine ustam bana son tembihini yaptı: Bak evlat, halkın huzuruna çıkmak Hakk'ın huzuruna çıkmak gibidir. Bence bunun için senin hazırlığın tamam değildir” dedi. Tutuşturup sazı elime koydu kapının önüne... İdrâkim kapalıymış anlayamadım... Demek istediğini kavrayamadım... Hazırlıksız çıktım huzura cümle âlem bakmasın kusura, deyip ayrılmış yanlarından doğru gitmiş ustasının yanına, her şeyi yeni baştan bilip, anlamaya”.

Kıssalarda dürüstlük değeri, doğru sözlü olmak, yalandan kaçınmak, işini dürüstçe yapmak gibi temalarla vurgulanmakta ve karakterin özellikleri ile işlenmektedir. Örneğin “Demiri Döverken Hakkını Vereceksin” kıssasında bu değerın şöyle işlendiği görülmektedir. Hacı Galip Efendi çıraklığında, bir müşterinin tahrasını yapmak için ustasından izin istemekte, ustası da çırağının sabırsızlığını fark etmekte ama onun özgüvenini sarsmamak için izin vermektedir. Ancak ustası tahrayı müşteriye teslim ederken, tahranın kırılma ihtimalinin olabileceğini, olası bir durumda, kırılan tahrayı geri getirirse, kendisine yenisini verebileceğini söyleyerek uyarıda bulunmaktadır. Sonra da ustası haklı çıkmakta ve müşteri kırık tahrayla birkaç gün sonra dükkâna gelmektedir. Kıssada geçen bu alışverişte ustanın tutumu dürüstlük değerine örnek oluşturmaktadır.

Dostluk değeri kıssaların başlıklarından itibaren tüm içeriklerde göze çarpmaktadır. Örneğin Hacı Galip Efendi ve Dostları, Mülayim Efendi ve Dostları diye isimlendirilen bölümlerde dostluk değerini görmek mümkündür.

Kıssalarda vefalı olma, ihanet etmeme, sadık olma şeklinde ele alınan bir diğer değer ise sadakattir. Güven değeri ise kıssalarda insanların birbirine güvenmesi, kişinin Allah'a güvenmesi şeklinde yer alırken, toplumun güven içinde yaşaması biçiminde de görülmektedir. Mülayim Efendi ve Dostları başlıklı kıssada dükkân sahiplerinin cuma günleri namaz vaktinde dükkânlarını olduğu gibi bırakıp camiye gittikleri, bu süre içerisinde hiçbir şeyin çalınmadığı açıklanmaktadır. Kıssalarda sorumluluk değeri Üfürükle Yanan Ataş Tez Söner kıssasında şu sözlerle vurgulanmaktadır: “Her gün, ustamdan önce geliyorum. Dükkânı açıyorum. Etrafı siliyor, süpürüyor, bir güzel

temizledikten sonra ocağı yakıyorum. Amma öyle ocak yakmak deyip de geçmeyin haa... Zor iştir, meşakkatlidir, demirci ocağını yakmak”.

Dayanışma değeri kıssalarda, birlikte hareket etme, ortak karar verme ve yardımlaşma alt temalarıyla yer almakta, Başlamadan Evvel adlı bölümde “bir televizyon programı için birlikte bir proje üzerinde çalışma ve projenin nasıl olacağı ile ilgili fikir üretip ortak karara varma” konusu içinde açıklanmaktadır. Paylaşma, ikramda bulunma, misafirperverlik, içten ve karşılıksız samimiyet gösterme temaları, kıssalarda cömertlik değerinin işlendiği bölümler olarak görülmektedir. Ustam Mülayim Efendi ve Dostları kıssasında bu değer şöyle yer almaktadır:

“Namazdan sonra dükkânda, dostlar sofrası kurulurdu. Allah’ım ne lezzetli, ne bereketli sofralardı. Köyden gelenlerin getirdikleri, yufka ekmekler, bazlamalar, taze yağlar, peynirler, yoğurtlar, yeşillikler, daha neler neler... Keyifle yenilen yemeğin ardından içilen kahveler ve dolu dolu sohbetler... O sohbetlerde sesler, renkler ve şekiller, derin mânâlara bürünür, birbiriyle sarmaş dolaş olur, âdeta sevişirlerdi”.

Kıssalarda adalet değeri; doğruluk, eşitlik ve hak edileni alma, haklıyı haksızı birbirinden ayırma, haksızlık karşısında susmama, mazlumu koruma, kişinin kendine karşı adil olması, Allah’ın adaleti gibi konularla işlenmektedir. Ustam Mülayim Efendi ve Dostları adlı bölümde adalet değeri Hayber Amca’nın sözlerinde şöyle yer almaktadır: “Adam kalkmış, göz göre göre, Hakk’ı, hakkaniyeti çiğniyor. Öteki de bana; sen sus, karışma, otur diyor... Yahu beni susturacağına, kendin de davransana... Haksız mı, değil mi? Haksızsa eğer, kim olursa olsun bana ne! Diyelim ki ardında bir ordu adam var... Ne çıkar ha, ne çıkar? Hakkaniyet için yola çıkanın ardındaki Hakk’tır, zulmün karşısında susan, o zulme ortaktır... İşte o kadar”.

Merhamet değeri kıssalarda acıma, şefkat temalarıyla işlenmektedir. Bakkal dükkânına sıklıkla uğrayan ve sert karakteriyle öne çıkan Hayber Amca’nın merhametli oluşu Ustam Mülayim Efendi ve Dostları bölümünde şöyle vurgulanmaktadır: “Öylesine dürüst, öylesine samimi, en önemlisi o kadar muhabbet doluydu ki, ona kızmak mümkün değildi. Aslında çok yufka yürekli bir adamdı. Bir gün onu, elinde cansız bir kedi yavrusu, sarsıla sarsıla ağlarken görmüştüm de tuhafıma gitmiş, çok şaşırılmıştım... Çünkü o zamanlar, bana göre; erkekler ağlamazdı... Hayber Amca bana, biz erkeklerin de, ağlama hakkına sahip olduğumuzu öğreten ilk insan olması bakımından, hayatımın en önemli şahsiyetlerinden biridir”.

Kıssalarda yer alan vatanseverlik değeri, milletine sadık olma, milleti için savaşıma temaları ile işlenmiştir. Örneğin Avcı Kekliği adlı kıssada vatan hainliğinin en ağır cezaya çarptırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Sabır değeri, kıssalarda karakterlerin bir özelliği olarak vurgulanmaktadır. Örneğin “O İyi Bir Helvacıdır Aslında” adlı kıssada, Hacı Gedik Efendi, Hacı Galip Efendi’nin ne tür zorluklara katlanarak bu günlere geldiğini, çektiği sıkıntılara sabırla katlandığını ve her türlü musibetten ders çıkardığını anlatmaktadır. Hemen hemen tüm kıssalarda hem açık hem de örtük olarak dini değerlerin de işlendiği görülmektedir. İnsanın gönlünün eğitilmesi, Hakk’ın aranması, zikir, dua, ibadet etme, ahiret inancı, mübarek gün ve geceler gibi temalar kıssalarda geçen dini değerlerdendir. Kadir Gecesi kıssasında dini değerler şöyle yer almaktadır: “İşte Allah’ın, resulünün gel Allah’a yalvaralım, O’na niyaz edelim dediği gündür bugün... İlk kurtuluş haberinin, ilk müjdenin, ilk vahyin geldiği gündür bu gün... Onun için bugün bin aydan hayırlı... Onun için bugün ömre bedel bir gündür... Onun için bugün dualar, istekler, niyazlar kabul görür... O halde hadi durmayın, niyaza durun, gül koksun her yan, lâleler açılınsın dudaklarda”.



#### **4.2. Mehmet Beyazıt'ın Kıssalarında Örneklediği İdeal İnsan Karakteri (The Ideal Human Character that Mehmet Beyazıt Reveals in His Stories)**

Kıssalarda çoğunlukla olumlu ve olumsuz karakter özellikleri bir arada verilmiştir. Bu şekilde kıyas yapılmakta ve sonunda iyi kötüye galip gelmektedir. Kıssalarda yer alan karakterler, dürüst, inançlı, sabırlı, saygılı, güvenilir, sadık, yiğit, adil, merhametli, vatansever, yardımsever, cömert, sorumluluk sahibi kişilik özelliklerine sahiptirler. Bu kişiler öğrenmeye değer veren, liyakat sahibi olmanın önemini bilen aydın kişilerdir. Özellikle tasavvufi bir öğreti olarak nefsin terbiyesinin kıssalarda ahlakın güzelleşmesi için bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Kıssalarda birbirine doğru ve güzel davranışı tavsiye eden karakterler, haksızlık karşısında sözünü esirgemekten de çekinmemektedirler. Örneğin Hayber Amca karakterinde bu özellikler şöyle vurgulanmaktadır: "Hayber Amca, biraz asabi birisiydi. Çabuk parlar, çabuk söner, asla kin tutmazdı. Haksızlığa asla tahammül edemezdi. Bir haksızlıkla karşılaştığında, kendisiyle ilgili olsun ya da olmasın, gücü yetsin ya da yetmesin, bir an bile tereddüt etmeden, sağdan soldan destek aramadan hemen müdahale ederdi".

Kıssalarda geçen ideal insan karakteri konusunda EDB şunları söylemiştir: "Kıssalarda ideal insan gençlik döneminde, sohbetlere katılıp büyüklerini dinleyen, ustasının yanında işi uygulama yoluyla öğrenerek bilgiye ulaşmakla yükümlü olan, yaşlılık döneminde ise bilgiyi kendinden sonraki nesle, yeri geldiğinde deneyimlerini nasihatle, yeri geldiğinde bildiklerini göstererek öğretmekle yükümlü bir karakter olarak çizilmektedir. Özetle kıssalarda ideal insan gençliğinde öğrenmekle, yaşlılığında öğretmekle vazifelendirilmiş kişi olarak açıklanmaktadır".

Bu görüşlerin yanı sıra Hacı Galip Efendi karakterinin bu vazifeyi kıssalarda en başarılı şekilde yerine getiren kişi olduğu şöyle ifade edilmektedir: "Biz gençler, çok önemliydik ona göre. Çünkü insanlık âleminin altın çağını yeniden ihya edecek nesiller bizlerdik... Bu bizi bir yandan gururlandırırken, diğer yandan, bizde geleceğe karşı sorumlu olduğumuz duygusunu uyandırıyor".

Kıssalarda karakterlerin güzel söz söylemesi, akıcı konuşması, etkileyici hitabet gücüne sahip olması övülürken başkalarını aşağılaması, hor görmesi, dalga geçmesi, kötü ve kırıcı sözler söylemesi kınanmaktadır.

#### **4.3. Meddah Mehmet Beyazıt'ın Kıssalarının Değer Aktarımına Katkısı Konusunda Görüşler (Opinions on The Contribution of Meddah Mehmet Beyazıt's Stories to Value Transfer)**

Araştırmada, görüşmeler yoluyla Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarının değer aktarımına katkısı konusunda çeşitli bulgular elde edilmiştir. Bunlar, kıssalarda değerlerin oldukça fazla işlendiği, bu değerlerin kültürel hayata, eğitime, insan ilişkilerine dair mesajlar taşıdığı ve Mehmet Beyazıt'ın kıssalarının değer aktarımında kullanılmasının faydalı olacağı yönündedir. Kıssaların değer aktarımına katkısı konusunda EDB şunları söylemiştir: "Hem tarihimizi hem kültürümüzü kalıcı bir şekilde öğrenmek hem de belli değerlerin aktarımını sağlamak için meddahlık çok önemli bir sanat dalı. Mehmet Beyazıt da içerdiği değerler, fıkra tahlilleri, önemli menkıbeleri aktarma, Millî kahramanları ve Türk-İslam kültüründe önemli şahsiyetleri tanıtmaya bağlamında çok etkili kıssalar yazmıştır. Bu kıssaların değer eğitiminde kullanılmasının uygun olduğunu düşünüyorum". TİY ise kıssaların değer aktarımına katkısını şu sözlerle dile getirmiştir: "Akıl, nefis ve nesli korumak ve tabii bunlara bağlı değerleri korumak oldukça güç olmaya başladık günümüzde.

Genelde meddah kıssaları günlük konuları ele alarak politik gibi görünen ama popüler kültüre hizmet eden bir anlayış içerisinde işlenmektedir. Tabii bunu genellemek çok doğru olmaz fakat değişen zaman kıssaları da etkisi altına almıştır. Mehmet Beyazıt'ın kıssaları değerleri korumaktan öte, değer yaratmak gibi de hususi bir yaklaşım göstermektedir. Değerler eğitiminde Mehmet Beyazıt'ın meddah kıssalarının daima bir dengeyi gözettiğini düşünüyorum. Bu da diğer meddah kıssalarından ayrılan en büyük özelliği olarak göze çarpıyor bence. Mesela günümüzde sürekli olarak anı yaşama, anda kalma, yarını düşünmeme vurgulanırken Mehmet Beyazıt'ın kıssalarında kötü huylara ve bunlara sebep olan durumlara değinilmekte, bu yüzden de hem akıllı, hem nefsi, hem de nesli korumak adına çok önemli bir anlatım yolu seçilmektedir". Bulgular Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarının değer eğitimine katkısı olduğunu ortaya koymaktadır. Kıssalarda yer verilen karakterlerin okuyucuda ve dinleyicide anlatılan kişileri tanıma, öğrenme isteği uyandırabileceği düşünülmektedir. Günümüzde insanların ben merkezli, menfaatçi, gününü yaşayan, sorumluluklarının farkında olmayan yaklaşımlarına karşılık, Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarında hem insanların iç huzuru hem de toplumsal huzur açısından önemli değerler vurgulanmaktadır.

##### **5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER (CONCLUSION, DISCUSSIONS AND RECOMMENDATIONS)**

Araştırmanın sonunda, Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarında toplumu ayakta tutan bireylerin yetişmesine katkı sağlayacak; bilimsellik, sevgi, estetik, saygı, dürüstlük, dostluk, sadakat, güven, sorumluluk, dayanışma, cömertlik, adalet, vatanseverlik, sabır ve dini değerlere yer verildiği tespit edilmiştir. Kıssaların temelinde, sevgi ve ilahi aşk değerinin örtük bir biçimde vurgulandığı, kıssalardaki değerler ve ortaya koyduğu ideal insan modelinden hareketle, meddahlığın değer aktarımında önemli olduğu belirlenmiştir. Bu da meddahlığın bir sanat olma yanında değer eğitiminde bir araç olarak kullanılabilirliğine işaret etmektedir.

Çeşitli araştırmalar, kıssa, hikâye ve meddah anlatılarının eğitimde kullanımının önemini ortaya koymaktadır. Zabel (1991), anlatıcılığın öğretim metodu olarak kullanılmasının önemini milattan öncesine dayandırmakta, Homer ve Platon'un öğrencilerini eğitirken efsanelerden, kıssalardan ve hikâyelerden yararlanarak ders anlatmasını örnek göstermektedir [14]. Litko'da (1995), araştırmasında meddahlığın öğretici ve kişilik geliştirici yönüne vurgu yaparak, seyircinin verilen olumlu örnekleri benimsediğini ve kişiliğinin geliştiğini belirtmektedir [15]. Collins (1999), örgün eğitiminde ilköğretim çağındaki çocuklar için hikâyeye anlatımının önemini ortaya koymakta, hikâyelerin kültürel kimliğin yaratılmasında, onaylanmasında veya reddedilmesinde önemli bir rol oynadığını açıklamaktadır [16]. Coşkun (2006), kıssaların değerleri, ahlaki görüşleri ve örnek davranışları aktarmada etkili anlatım biçimi olduğunu, zor konuların kolayca anlaşıldığı ve kalıcı etkisi olduğunu ortaya koymaktadır [17]. Öztahlalı ve Güler (2016), meddahların anlattıkları hikâyelerin değerler bakımından çeşitlilik gösterdiğini, meddahlığın çocuk eğitiminde etkin ve etkili bir yöntem olarak kullanıldığını, meddah hikâyelerinin dinleyicilere evrensel ana fikirler sunduğunu belirtmektedirler [8]. Duran ve Topbaşoğlu (2017) özellikle somut işlemler döneminde olan öğrencilerin eğitiminde, hikâyeye anlatıcılığına başvurmanın bilgileri içselleştirmede ve öğrenilenleri kalıcı hâle getirmede etkili olduğunu belirtmişlerdir [18]. Bu şekilde işlenen derslerde öğrenciler eleştirel düşünebilmekte, kendini iyi ifade edebilmekte ve derslerden zevk alabilmektedirler. Genç (2006) ise okul öncesi dönemindeki (4-7 yaş arasındaki) çocuklar için menkıbelerin;

belli kuralları benimsetme, büyüklerin sözünü dinleme, olumlu alışkanlıklar kazandırma gibi konularda eğitici araç olarak faydalanılabileceğini ifade etmektedir [19].

Bu araştırmada, Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarında dini değerlere açıklayıcı bir biçimde yer verildiği tespit edilmiştir. Meddahlığın, içeriği bozulmuş, suya sabuna dokunmayan bir üslupla değil, ilk çıkış menşesine uygun olarak tasavvufi üslupla aktarıldığı ve dinleyicilere manevi bir atmosfer sunulduğu görülmektedir. Batar (2016), dinin kendine has soyutluk arz eden içeriğinin kıssa anlatımlarıyla daha etkin bir şekilde insanla buluşturulduğunu öne sürmektedir [20]. Kıssaların zihinsel olarak okuyucuyu aktifleştirdiğini, üst düzeyde bilişsel süreçlere imkân oluşturduğunu, duygusal anlamda da birçok kazanımları olan bir potansiyele sahip olduğunu belirtmektedir.

Araştırmada, Türk seyirlik sanatının vazgeçilmez bir unsuru olan ancak zamanla farklı kültürlerin etkisi altında kalıp bozulmasıyla, insanları eğlendiren bir unsura dönüşen meddahlığın, Mehmet Beyazıt'ın kaleminde, eğlencenin yanı sıra tekrar halkı eğiten bir kimliğe büründüğü görülmüştür. Ayrıca kıssalarda yer alan değerlerin, Millî Eğitim Bakanlığının çeşitli ders öğretim programlarında yer alan kök değerlerle de örtüşmesi, bu kıssaların değerler eğitiminde kullanılmasını desteklemektedir. Örneğin Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğretim programında (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) önerilen adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik gibi değerlerin [21] çoğunlukla araştırmaya konu olan kıssalarda yer aldığı tespit edilmiştir.

Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarında değerler kimi zaman nasihatler, kimi zaman sloganlaşmış cümleler, kimi zaman da kıssadan hisselerle işlenmiştir. Kıssalarda karakterler arasındaki sohbetlerde soru-cevap, akıl yürütme, yaparak-yaşayarak öğrenme ve rol model olma gibi yöntemlere yer verilmektedir. Kıssalarda iyi ve kötü gibi zıt değerlerin sık sık bir arada kullanılması, okuyucu/dinleyici kitlenin, aktarılan değerler hakkında kıyaslama yapabilmesine imkân sağlamaktadır. Kıssalarda bir konu hakkında tartışma ortamı oluşturularak okuyucu/dinleyici kitlenin karaktere yöneltmek isteyebileceği soruları, olay örgüsü içinde karakterlerin sorularına yansıtma yöntemi tercih edilmiş, böylece aktarılmak istenen değer, akıllarda hiçbir soru işareti bırakmayacak açık bir biçimle ve gerçekçi bir üslupla işlenmiştir. Kullanılan bu yöntem ise değer aktarımını kolay anlaşılır, içselleştirmeye yatkın ve etkili hâle getirmiştir. Bu da Suparka'nın (1975) ifade ettiği gibi değerler eğitiminde değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımında amaçlanan, değerlerin içselleştirilmesi ilkesine uymaktadır [22]. Aynı yaklaşım içerisinde kullanılan metinler, genellikle örnek davranışlar ve aktarmak istenen değerler içermekte ve bu da modelleme için kaynak olarak kullanılmaktadır. Kullanılan metinlerde olumsuz davranışlar cezalandırılıp dışlanırken, olumlu davranışlar ödüllendirilip özendirilmektedir [23]. Devamlı ve kalıcı değerlerin aşılanmasına dayanan "değerlerin doğrudan öğretimi veya telkin edilmesi yaklaşımı" Blanchette ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş, Wilson ve çok sayıda araştırmacı tarafından savunulmuş bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımla öğrencilerin değerleri içselleştirerek toplumun doğru ve iyi olarak kabul ettiği değerleri davranışlarına yansıtılabilmelerini sağlama amaçlanmaktadır [24, 25, 26 ve 27]. Bu bakımdan Mehmet Beyazıt'ın kıssalarında olumlu ve olumsuz pekiştirmelere sıkça yer verilerek değerlerin doğrudan öğretim yaklaşımına başvurulmaktadır. Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarında karakterler aracılığıyla ortaya koyulan ideal insan modeli; insanları ve tüm evreni seven, ilime önem

veren, inançlı, liyakat sahibi, saygılı, adil, vatansever, merhametli, cömert, sadık, duyarlı, kendini bilen, yardımsever olan bireylerdir. Kıssalarda olumlu değerlere sahip karakterlerin karşılıklarına olumsuz karakterler getirilmiş, bu yöntemle olumlu özelliklerin altı çizilerek rol model karakterler ortaya çıkarılmıştır. Kıssalarda Mevlana, Yunus Emre gibi Türk kültürü içerisinde önemli bir yeri olan mutasavvıf şairlerden ve Türk büyüklerinden alıntılara yer verilerek kültürel aktarımda bulunmaktadır. Ayrıca bilinen fıkralara yer verilmekte, anlatılan karakterler aracılığıyla bu fıkraların analizleri yapılmaktadır. Fıkra, hikâye, şiir, mesnevi anlatımlarına ve tahlillerine yer verilerek edebi metin çözümlemesine de katkı sağlanmaktadır. Değerlerin aktarımında anı anlatım yolunun tercih edilmesi ise gerçeklik algısı oluşturmada, bununla birlikte meddahın, önceden yaşamış olan Türk büyüklerini, kendi büyüklerinden dinleyerek aktarıyor olması bu gerçeklik algısını güçlendirmektedir.

Bu araştırmanın sonunda meddahlık, kıssa hanlık, hikâye anlatıcılığı, âşıklık gibi anlatı geleneklerinin değer eğitiminde önemli bir yere sahip olduğu ortaya konmuştur. Ulaşılan sonuçlardan hareketle geleneksel sanatlarımızda hatta kendi kültür genlerimizde var olan anlatıcılığın değer eğitiminde önemli olduğu söylenebilir. Bundan dolayı meddahlık bir dönem nasıl ahlakı bozmada, değerleri tahrif etmede kullanıldıysa, bugün de değerleri inşa etmede ve aktarmada meddahlığın etkili bir araç olarak kullanılabileceği düşünülmektedir. Günümüzde hikâye anlatıcılığının, popüler olmasıyla hareketlilik gösteren bu alan, Türk kültürünün yabancı olduğu değil, sahibi olduğu bir alandır. Meddahlık, UNESCO tarafından insanlığın ortak kültür mirası olarak tanınan ve varlığını koruyup gelenek haline gelmiş değerlerin yaşatılmasına karar verilen Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) unsurları arasında yer almaktadır [32]. Bu bakımdan kültürel değerlerin aktarılması, korunması ve sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Bununla birlikte meddahlığın diğer disiplinlerle birleştirilerek hızla değişen zamanın değerleriyle uyum gösterecek bir zenginliğe dönüştürülmesi gerekmektedir. Buna bir örnek olarak gösterilebilecek bu çalışmanın, değer eğitimi alanında yer bulması ile önemli bir adım atılabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada ulaşılan sonuçlara dayalı olarak şunlar önerilebilir:

- Meddah Mehmet Beyazıt'ın Evveli Aşk Ahiri Aşk Vesselam adlı gösterisinden değer eğitiminde yararlanılabilir. Özellikle ortaöğretim 1, 2, 3, 4. sınıflarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ile Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kıssaların metin tahlilleri yapılarak, karakterlerin sahip oldukları özellikler değerler bağlamında işlenebilir. Ayrıca müzik, görsel sanatlar, drama gibi ifade ve beceri derslerinde de kıssalardan yararlanarak öğrencilere uygulama yapma fırsatı verilebilir.
- Meddah Mehmet Beyazıt'ın kıssalarındaki değerlerin incelenmesi ve eğitime katkısının ortaya konulmaya çalışılması gibi günümüzde yazılmış benzer nitelikli eserler de incelenerek değerler eğitimindeki yerleri ortaya konulabilir. Meddah kıssalarının değerler eğitimindeki yeri karşılaştırmalı olarak incelenebilir.
- Evveli Aşk Ahiri Aşk Vesselam-Avcı Kekliği kıssalarının değer sınıflaması içindeki değerlerin kazandırılmasına etkisi, deneme modeliyle gerçekleştirilecek çalışmalarla incelenebilir.
- Okullarda meddahlık atölyeleri kurularak meddah hikâyeleri yazımında değerlerin nasıl yer alması gerektiği işlenebilir.
- Meddah olarak Mehmet Beyazıt'ın meddahlık sanatındaki yeri ayrı bir araştırma konusu olarak ele alınabilir.

#### NOT (NOTICE)

Bu makale Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Karakter ve Değer Eğitimi Uzaktan Öğretim Tezsiz Yüksek Lisan programında "Mehmet Beyazıt'ın Kıssalarında Değerler" isimli dönem projesi temel alınarak üretilmiştir. Hazırlanan dönem projesi kapsamında "Mehmet Beyazıt'ın kıssalarında tasavvufi değerler" başlıklı bildiri 24 Nisan 2019'da 8. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresinde sunulmuştur.

#### KAYNAKLAR (REFERENCES)

- [1] Nutku, Ö., (1997). Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri. (2). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- [2] Zeybek, H., (1984). Zilli Şıh. İstanbul: İlgî Yayınları.
- [3] Gölpınarlı, A., (1955). Fütüvvet Name-İ Sultani ve Fütüvvet Hakkında Bazı Notlar. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası. 17(1-4):127-155.
- [4] Tülücü, S., (2001). Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri İle İlgili Önemli Bir Eser. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 17:173-190.
- [5] Tülücü, S., (2005). Meddah, Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri Üzerine Bazı Notlar. Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (24):1-14.
- [6] Günay, U., (2006). Türk Halk Hikâyelerindeki Örnek İnsan Tiplerinden, Meddah Hikâyelerindeki Kusurlu İnsan Tiplerine Geçiş. Mitten Meddaha Türk Anlatıları Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Gazi Üniversitesi, THBMER Yayını. 29-35.
- [7] Arıoğlu, İ.E., (2011). Günümüzde Meddahlık. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [8] Öztahlalı, İ.İ. ve Güler, B.Y., (2016). Oluşma ve Oluşturma Sürecinde Bir Kültür Örneği ve Geleneksel Türk Tiyatrosunun Bir Yanı; Anadolu Türk Kültürü ve Meddah. International Journal of Humanities and Art Researches, 1(1):54-63.
- [9] Şen, H.E., (2017). Geçmişten Günümüze Meddah. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- [10] Kartal, A., (2017). Meddahlık geleneğinin günümüz sanatçılarındaki yansıması üzerine bir değerlendirme. Turkish Academic Research Review, 2(1):11-20.
- [11] Beyazıt, M., (2018). Evveli Aşk Ahiri Aşk Vesselâm Avcı Kekliği. Yayın İçin Başvurusu Yapılmış Metin.
- [12] Yıldırım, A. ve Şimşek, H., (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (10). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- [13] Miles, M.B. and Huberman, A.M., (1994). An Expanded Sourcebook Qualitative Data Analysis. London: Sage.
- [14] Zabel, M.K., (1991). Storytelling, Myths, and Folk Tales: Strategies for Multicultural Inclusion. Preventing School Failure, 36(1):32-24.
- [15] Litko, A., (1995). Meddah-Avrupa ve Doğu Tiyatro Geleneğinin Bağlamında Tek Oyunculu Meddah Türk Tiyatrosu. Tiyatro Araştırmaları Dergisi, 12(12):27-45.
- [16] Collins, F., (1999). The Use of Traditional Storytelling in Education to the Learning of Literacy Skills, Early Child Development and Care, 152(1):77-108.
- [17] Coşkun, İ., (2006). Mesnevi Örneğinde Yetişkinler Din Eğitiminde Kıssa Kullanımı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- [18] Duran, E. ve Topbaşoğlu, N., (2017). Hikâye Anlatıcılığı ve Eğitimde Kullanımı. International Journal of Language Academy, 5(1):109-124.

- [19] Genç, E., (2006). Menakıpname Edebiyatında İnsan Eğitimi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [20] Batar, Y., (2016). Kur'an Kıssalarının Bazı Eğitsel Özellikleri. İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 7(1):81-103.
- [21] Milli Eğitim Bakanlığı, (2018). Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) Öğretim Programı. (Erişim: 13.08.2019)  
<http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=353>.
- [22] Suparka Douglas, P. and Johnson Patricia, L., (1975). Values Education: Approaches and Materials. (ERIC Document Reproduction Service, No: ED103284).
- [23] Kupchenko, I. and Parsons, J., (1987). Ways of Teaching Values: An Outline of Six Values Approaches. (Erişim: 14.08.2019)  
<https://eric.ed.gov/?id=ED288806>.
- [24] Aydın, M.Z. ve Akyol Gürler, Ş., (2012). Okulda Değerler Eğitimi Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- [25] Çengelci Köse, T., (2016). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değerler Eğitimi (S. Şimşek, Ed.). Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenleri İçin Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde. (ss:245-270). Ankara: Eğiten Kitap.
- [26] Keskin, Y., (2016). Değerler Eğitimi. ( D. Dilek, Ed.). Sosyal Bilgiler Eğitimi İçinde (ss:311-331). Ankara: Pegem Akademi.
- [27] Yel, S. ve Aladağ, S., (2009). Sosyal Bilgilerde Değerlerin Öğretimi. (M. Safran Ed.). Sosyal bilgiler öğretimi içinde (ss:117-148). Ankara: Pegem Akademi.
- [28] Gordlevski, V.A., (1961). Seçilmiş Eserler. (Çev: Mayramgül Dıykanbayeva ve Albina Kıran) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 50:291-316.
- [29] Sekmen, M., (2008). Meddah ve Gösterisi, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- [30] Durmaz, U., (2011). Dünden Bugüne Meddahlık ve Modern Bir Meddah Örneği: Herodot Cevdet. Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Öğrenci Sempozyumu, 28-30 Nisan 2011, ss:817-832, Ordu.
- [31] Oral, Ü., (2013). Meddahlık Kitabı. (3). İstanbul: Kitabevi.
- [32] Şahin, S. ve Özdemir, Ö., (2018). İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri İnternet Sitelerinde Türkiye'nin Somut Olmayan Kültürel Miras Ürünlerinin Tanıtılması. MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(2):563-583.